

1-Mavzu: Innovatsion faoliyat asoslari fanining predmeti, maqsad va vazifalari.

Reja:

1. Innovatsion faoliyat asoslari fanini boshqa fanlar bilan bog'liqligi.
2. Innovatsion pedagogikaning vujudga kelishi va rivojlanishi.
3. Pedagogik tizimni takomillashtirishning intensiv va ekstensiv yollari.

Kalit soʻzlar: Yangilik, yangicha, innovatsiya, innovatsion pedagogika, pedagogik tizim, komponentlar, bilim, ko'nikma, malaka, motivatsiya, interfaol usul, hamkorlik, gumanistik pedagogika, intensiv, ekstensiv.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

Asosiy adabiyotlar

1. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch . "Ma'naviyat", 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi 2017-2021 yillarda rivojlantirishning beshta ustivor yonalishlari. Harakatlar strategiyasi.
3. "Faol tadbirkorlik innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab quvvatlash yili" davlat dasturi.
4. Mavlonova R. Rahmonqulova N. Boshlang'ich ta'limda pedagogika, innovatsiya, integratsiya. G'ofur Gulom nashriyoti. T. 2013.
5. Yo'ldoshev J, Yo'ldasheva F, Yo'ldasheva G. "Interfaol ta'lim sifat kafoloti". T. "Yunisef", 2008.
6. Yo'ldashev J, S Usmonov S. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish". T. "Fan va texnologiya", 2008.

Xorijiy adabiyotlar.

1. Slabodchikov V. «Innovatsionnoe obrazovanie» J. Shkolnye texnologii, M. 2005 №2 st
2. Ilina Ye. T. Traditsii i innovatsii v obrazovanii i vospitanii. Obruch 2000 №4
3. Pedagogicheskie innovatsii i texnologiya. M -li konf. Belgorod 1999.
4. Innovatsionnyy menejment. Moskva, Vuzovskiy uchebnik 2006.
5. Medynskiy V.G. Innovatsionnyy menejment. Ucheb. M, INFRA 2002.

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. Jumaniyozova M. "Malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashning pedagogik asoslari". p.f.n. dis. T. 2007y. 186 b.

Internet saytlari.

1. www.pedagog.uz
2. www.ziynet.uz
3. www.edu.uz

1. Innovatsion faoliyat asoslari fanini boshqa fanlar bilan bog'liqligi.

"Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", "2004-2009 yillarda maktab ta'limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturi"ni ta'lim jarayoniga tatbiq qilishning sifat va samaradorligini ta'min etish hal qiluvchi mas'uliyatli davri boshlandi.

Innovatsion pedagogika talablarini hisobga olib, variativ o'quv rejalar, takomillashtirilgan dasturlar, darsliklarning yangi avlodi tender o'tkazish asosida yaratilmoqda va ta'lim muassasalariga ijara tizimi asosida yetkazilib berilmoqda. Hozirgi taraqqiyotimizning talablari asosida ta'lim standartlari takomillashtirilib, dasturlar moderenizatsiya qilinib, ta'lim muassasalariga yetkazilib berilmoqda.

Ta'lim muassasalarining moddiy bazalari jadallik bilan mustahkamlanmoqda. Yangi kasb – hunar kollejlari, universitetlar va Institutlar qoshida akademik litseylar, maktablarni qurish, rekonstruktsiya qilish, joriy va kapital ta'mirlash, yangi zamonaviy asbob uskunalari, o'quv qurollari, texnika vositalari va kompyuterlashtirish ishlari aniq davlat rejalari asosida amalga oshirilmoqda. Talabalar, o'quvchilar, o'qituvchi va professor o'qituvchilarni sotsial ijtimoiy himoya qilish, moddiy va ma'naviy himoyalash ishlari davlat darajasida ijobiy hal etib borilmoqda.

Qisqa qilib aytadigan bo'lsak, xalq ta'limi xodimlari, professor o'qituvchilarga zamonaviy talablar asosida jixozlangan sinflar, auditoriyalar, laboratoriya, axborot – resurs kutubxonalari yaratilib, ijodiy ishlash uchun barcha shart - sharoit yaratilib berilmoqda.

Davlat ta'lim standartlarini to'la o'zlashtirishni kafolatlash shu kundagi eng dolzarb, kechiktirib bo'lmas vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Bu degani **yangicha, innovatsion sharoitda**, o'qituvchilarni o'zlarini yangicha ishlash – ya'ni, innovatsion faoliyat yuritishlarini taqozo etadi. Shuning uchun ham an'anaviy pedagogika asosida yangi – innovatsion pedagogika ta'lim jarayoniga kirib kelmoqda.

Jahon olimlari va mutaxassislari innovatsion pedagogika haqida jiddiy fikrlar bildirmoqdalar.

Innovatsion pedagogikaning asosiy vazifasi xukumron bo'lib turgan butun o'quv – tarbiya nazariyasini innovatsion asosda qayta tashkil etib, o'zgartirish zarur demoqdalar.

Innovatsion pedagogika – xukumron nazariya, nazariy va amaliy muammolarni yechish asos qilib olingan. Innovatorlar fikricha, odatdagi mumtoz pedagogik nazariyalari eskirib qolgan, yangi sharoitda hozirgi avlodni bu yo'l bilan tarbiyalash mumkin emas. Shunday vaziyatda butun o'quv tarbiya tizimi nazariyasini innovatsion asosda qayta tashkil etib, o'zgartirish zaruriyati tug'ilmoqda.

Bizga ma'lumki, ta'lim – tarbiya to'g'risidagi ilmiy fikrlar tizimidir. Insonning shakllanganligi, rivojlanganligi va tarbiyasi haqidagi bilim va ularning yuksalish darajasi talabga muvofiqligi ob'ektivlikning yagona talabidir.

Kuchli, ta'sirchan va mustahkam tarbiya tizimini faqatgina fan o'rgangan ob'ektiv asoslar va amaliyotdagi tasdiqlangan qoidalar yordamida rivojlantirish mumkin. Bu, albatta, innovatsion pedagogika bilan bog'liq.

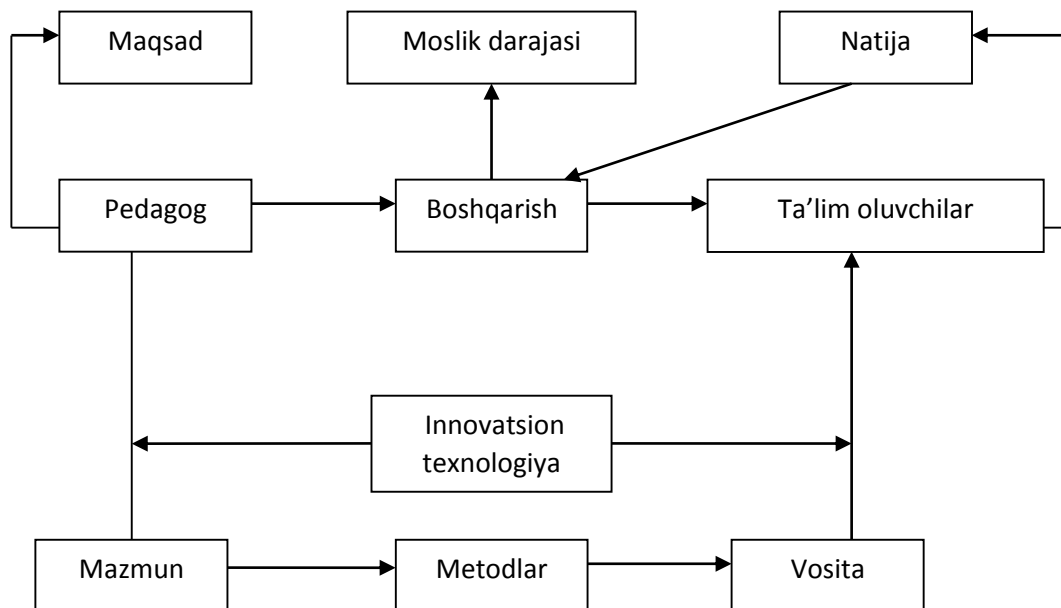
Ko'pincha, innovatsion pedagogikani an'anaviy pedagogikaga nisbatan alternativ deb ataydilar. Bu fikrga qo'shilmaslik mumkin emas, hech bo'lmaganda eng oddiy tushunchalar bo'yicha: sinf, o'quvchi, mazmun va darsliklar ham bu holda yo'qolib ketmaydi-ku. Agar pedagogik tizim saqlanganicha qolsa, unda uni faqatgina mukammalshatirish, takomillashtirish haqida gapirish mumkin.

Umuman pedagogik jarayon doimo pedagogik tizim asosida kechadi.

Pedagogik tizim – bu komponentlarning birlashuvidan tashkil topadi va o'zgarishlar natijasida ham o'z mustahkamligini saqlab qoladi. Agar o'zgarish (yangiliklar) chegarasida oshib (qo'llanilganda) u buzilib, yangi tizim kirib kelishi va boshqa xususiyatlar paydo bo'ladi.

Pedagogik tizim elementlarning juda chidamli va mustahkam majmuidir. Professor V.P.Bespalkoning qaysi davr pedagogik sistemasi bo'lmasin o'zaro bog'langan quyidagi elementlar variantlaridan iboratdir: 1 – o'quvchilar, 2 – ta'lim – tarbiya maqsadi (umumiy va xususiy), 3 – tarbiya mazmuni, 4 – tarbiya jarayoni (xususiy tarbiya va ta'lim), 5 – o'qituvchilar (va o'qitishda texnika vositalari), 6 – tarbiyaviy ishlarni tashkiliy formalari. Bu sistemani har bir elementlarini istalgancha detallashtirib joylashtirish mumkin.

Unda pedagogik tizimni quyidagicha modelini keltirish mumkin:

Bunda qo'yilgan maqsad, albatta natijaga olib kelishi bilan tizimini mustahkamligini tasdiqlaydi. Tizimdagi hamma komponentlar o'z mustaqilligini namoyon qiladi, ular o'z maqsad va strukturasi ega.

2. Innovatsion pedagogikaning vujudga kelishi va rivojlanishi.

Pedagogik tizim komponentlari birlashgan holda o'quv – tarbiyaviy jarayonini texnologiyasini tashkil etadi. Shuni qayd etish kerakki, pedagogik tizim texnologiyalashtirishga qulaylik tug'diradi. Bu o'z navbatida ta'lim tizimini boshqarishga qulaylik yaratadi. Boshqarishga qulaylik doimo yaxshi natijalarga olib keladi.

Pedagogik tizim har bir komponent elementlari o'quvchini bilim, ko'nikma, malaka olishga muhit yaratadi. Pedagogik tizimni takomillashtirish doim pedagogik jarayonni samaradorligini oshiradi. Ta'limdagi sifat va samaradorlikni oshirish faqat ta'lim tizimini takomillashtirish bilan bog'lanadi.

Demak, faqatgina innovatsion jarayonlarni pedagogik tizimga bog'lash yoki kiritish orqaligina ta'limda yuqori darajalarga erishish mumkin. Bunda yangiliklarni sekinlik bilan, bosqichma – bosqich kiritish, uni qanchalik foyda keltirishini atroflicha o'ylab, o'lchab amalga kiritish maqsadga muvofiqdir. Innovatsiyalarni pala – partish, tartibsiz, oldindan natija olishni mo'ljallamay amalga oshirish zarar keltirishi ham mumkin. Innovatsiya chuqurroq bilim olish, o'rganish, o'zlashtirish, keng hajmdagi bilimlarni olishga qaratilmog'i yaxshi natijalar berishi mumkin.

Bular doimiy pedagogik muammo bo'lib kelayotgan: o'quv – tarbiyaviy faoliyat motivatsiyasini oshirish, dars jarayonlarida o'quv materialni hajmini oshirish, o'quv jarayonini jadallashtirish, vaqtni tejash, ko'proq ilg'or metodlardan foydalanish, o'quv – tarbiyaviy ishlarda interfaol usullardan foydalanish, ilg'or texnologiyalarni qo'llash, axborot – kommunikatsion texnologiyalarni joriy qilishdan iborat. Yuqori natijalar beradigan yangi g'oyalar, yangi nazariy bilimlar beruvchi, insonni rivojlanishiga olib keluvchi, tom ma'nodagi innovatsiyalarni yaratish, izlash, joriy etish talab etiladi.

Ko'plab umumiy va xususiy loyihalarni tahlil etib, pedagogik nazariya va amaliyotga tatbiq etilish xususiyat va holatlarini o'rganish asosida umum pedagogik innovatsiyalarni shunday ko'rinishda bo'lishini belgilash mumkin:

1. Juda yangi bo'lmasada, doimiy faol bo'lgan, o'zining g'oyasi – ahamiyati jixatdan eskirmagan, o'quv – tarbiya jarayoni texnologiyalarini, o'quv jarayonini optimallashtirish nazariyasi va amaliyotini;

2. Gumannistik pedagogika va uning nazariy va amaliy jihatlari texnologiyalarini;

3. Pedagogik tizim jarayonidagi boshqaruvlarni yangi g'oya, yondashuvlar asosida tashkil etilishi;

4. Yangi g'oyalarga asoslangan texnologiyalar, axborot vositalari va ommaviy kommunikatsiyalarga suyanish kabilar kiradi.

Innovatsiyani (yangiliklarni) bosh va asosiy yo'nalishlari qilib pedagogik sistemadagi:

- Pedagogik sistemaning bir butunligiga;
- O'quv muassasalari;
- Pedagogik nazariya;
- O'qituvchi;
- Ta'lim oluvchilar;
- Pedagogik texnologiya;
- Mazmun;
- Shakl, metod, vosita;
- Boshqaruv;
- Maqsad va natijalarni ko'rsatib o'tish mumkin.

Chuqur o'zgarishlarni amalga oshirish orqali pedagogik tizimga ta'sir etish asosida innovatsiyani amaliyotga joriy qilish mumkin.

3. Pedagogik tizimni takomillashtirishning intensiv va ekstensiv yollari.

Rus olimi Yu.K.Babanskiyning keyingi 10 yilliklar orasida fanda yangi va muhim yo'nalish bo'lib, innovatsion jarayon va novatsiyalar nazariyasi paydo bo'ldi, deydi. Bu nazariya o'qituvchining bevosita mehnat faoliyatiga bog'liqdir.

Umuman pedagogik tizimni takomillashtirishning ikkita yo'li mavjud:

- intensiv
- ekstensiv.

Intensiv yo'l pedagogik tizimni rivojlantirishning ichki imkoniyatlarini ishga solish hisobiga amalga oshiriladi.

Ekstensiv yo'l pedagogik tizimini rivojlantirishning qo'shimcha kuchlari (investitsiya) – yangi vositalar, jixozlar, texnologiyalar, kapital ta'minot, moliyalashtirish asosida amalga oshiriladi.

O'quv – tarbiyaviy ishlarni takomillashtirishning yana bir yo'li o'quv jarayonini **insonparvarlashtirishdir.**

Darsni insonparvarlashtirish, xamkorlik;

- O'quvchiga g'amxo'rlik;
- O'quvchini hurmat qilish;
- E'zozlash;
- Kechirimli bo'lish;
- O'z – o'zini rivojlantirishga muhit yaratish;
- Psixologik sog'lom muhit yaratish;
- Ijodiy muhit;
- Do'stona munosabatda ish yuritish;
- O'quvchini extiyoji, qiziqishi, shaxsiy fazilati, ichki imkoniyatlarini ishga

solish.

Umuman o'quv jarayonida pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish, demokratlashtirish, liberizatsiya etishni innovatsion holat deb qabul qilinmoqda.

Pedagogik faoliyatlarni insonparvarlashtirish har bir o'quvchining sifatli ta'lim olishini ta'minlaydi. O'quvchi uchun erkin, emin bilim olish uchun muhit va o'z fikrini mustaqil bayon etish imkoniyatlarini yaratadi. Shu jihatdan ta'lim-tarbiya tizimini rivojlantirish, takomillashtirish rejimida ishlashga katta imkoniyatlar ochib beradi. Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish har bir o'quvchining sifatli ta'lim olishini ta'minlaydi. O'quvchi uchun ijodiy muhit va o'z fikrini erkin bayon etish imkoniyatlarini yaratadi.

Hozirgi ta'lim – tarbiya tizimini rivojlantirishda insonparvarlashtirishning amalga oshirilishi innovatsion faoliyat yuritishda katta ahamiyatga ega.

Ta'lim muassasalariga yuridik shaxs maqomini berilishi, ular moliya – xo'jalik faoliyatining mustaqil bo'lganligi, pedagog kadrlarning ish sifati natijalarini xolisona baholash asosida oylik ish haqqiga ustamalarni belgilash, mukofotlar, moddiy yordam berish joriy qilingani, maktab, mahalla, oila dasturi, Ta'lim muassasalarida ijodiy muhitni rivojlantirish dasturining ishlab chiqilganligi va boshqa bir qator dasturlarni amalga oshirilishi ta'lim – tarbiya sohasida pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish yo'lidagi olib borilayotgan amaliy **innovatsion ishlar** hisoblanadi.

Respublikamizda ta'lim tizimini rivojlantirish tamoyillari, ta'lim – tarbiya jarayonini demokratlashtirish va insonparvarlashtirish keng ko'llamda tatbiq etishni talab etadi.

Ta'lim – tarbiya sohasida pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish o'zida falsafa, sotsiologiya, psixologiya va pedagogikaning innovatsion insonparvarlik g'oyalarini mujasamlashtiradi. Bu g'oyalarning markazida mustaqil, ijodkorlik, kreativ, innovatsion fikrlash qobiliyatiga ega bo'lgan, ongli, o'z pozitsiyasini himoya qiladigan shaxsni tarbiyalash masadi va vazifasi turadi.

Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish va demokratlash orqali pedagogik jarayonda hamkorlik, hamijodkorlik va g'amxo'rlik qilinishi, o'quvchi shaxsini har qanday vaziyatda xurmat qilish va e'zozlash orqali taxsil olishga muhit yaratish, ijod qilishi va o'z – o'zini rivojlantirishga qulay ijtimoiy psixologik va do'stona munosabat yaratishni maqsad qilib olishi kerak.

Ana shunday muhit jarayonida o'quvchi o'z o'quv faoliyatining **sub'ektiga** aylanadi. O'qituvchi shu jarayonda sub'ekt – sub'ekt hamkorligida o'quv – tarbiyaviy ishlarni ijodiy muhitda olib boradi va yuqori natijalarni qo'lga kiritadi.

Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish ta'lim – tarbiya oluvchiga o'z extiyojlarini, qiziqishlari, iqtidor va imkoniyatlarini ishga solish va qoniqish hosil qilishlariga sabab bo'ladi.

Pedagogning o'quvchi shaxsiga bo'lgan insonparvarlashtirilgan munosabati o'quvchini, talabani sevishi, ularning har birining taqdiri uchun qayg'urshi, bolalarga bo'lgan ishonchning yuqoriligi, o'zaro hamkorlik, hamijodkorlik, hamdardlik muhitini yaratilishi, muloqat madaniyatini yuqori darajada bo'lishi, o'quvchilarni majburlashdan voz kechishi va aksincha ularni ijobiy rag'batlantirishi ustunligi tufayli ta'lim jarayonidan ko'zlangan maqsadga erishish, o'quvchi faoliyatida uchraydigan kamchiliklarga chidamli bo'lishi, ularni bartaraf etishning samarali yo'llarini izlashi zarur.

Ta'lim – tarbiya sohasida pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish uchun o'qituvchi nima ish qilishi kerak?

- O'zining shaxsiy – kasbiy sifatlari va fazilatlarini tahlil qilishi, bu boradagi kamchiliklarni aniqlashi va ularga barham berish yo'llarini izlashi;

- Pedagogik jarayonda do'stona, samimiy muhit, hamkorlik, hamijodkorlik va g'amxo'rlik vaziyatda ish faoliyatini olib borish;

- O'quvchi, talaba shaxsini xurmat qilish va e'zozlash yo'llarni egallashi, o'qitish jarayonida ijodiy va qulay ijtimoiy – psixologik muhitni yaratish ko'nikma va malakalarini egallagan bo'lishi;

- O'quvchilarni rag'batlantirish va uni yangi metodlarini qo'llash ko'nikmalarini;

- O'zining pedagogik va o'quvchilarning bilish faoliyatidagi kamchiliklarga barham berishning samarali usullarini egallagan bo'lishi kerak.

Albatta, yuqoridagi ishlarni amalga oshirish ta'lim sifati va samaradorligi oshirishni kafolatlaydi.

Buning uchun o'qituvchilarning bilimlarini va pedagogik mahoratlarini takomillashtirib borishlari doimiy, uzluksiz holda olib borilishi talab etiladi.

Innovatsion faoliyatda ish yuritish uchun yuksak madaniy – insonparvarlik asosida ta'limga yondashishi talab etiladi.

Gummanistik pedagogika nimani o'rganadi?

Gummanistik pedagogikani ko'pincha innovatsion deb ham ataydilar. Lekin uning innovatsionligi biz uchun bo'lishi mumkin. G'arbda allaqachon pedagogikani gummanistik yangi munosabatlarga rioya qilish odatiy holatdir.

Gummanizm (insonparvarlik) insonning dunyodagi eng qimmatli ma'naviy boyliklar yagona kontseptsiyasidir. Bu kontseptsianing asosiy qoidasi shaxs qadr – qimmatini himoya qilish, uning erkinlik, baxt, rivojlanish va o'z qobiliyatini namoyon etish huquqini tan olish, buning uchun zarur qulay sharoitlarni yaratib berishdir.

Gummanizm – inson turmushi yagona va xususan alohida shaxs uchun ahamiyati umumiy ekanini tasdiqlovchi g'oya va qadriyatlar yig'indisidir. Qadr va qimmatli yo'nalishlar va ko'rsatmalar tizimi sifatida ijtimoiy g'oyalar mazmunini o'z ichiga oladi.

Gummanistik pedagogika – o'quv – tarbiya ishtirokchisini, o'z imkoniyati bo'yicha rivojlantiruvchi teng huquqli, ongli, faol tarbiyalanuvchining yetishib chiqishida asosiy rol o'ynovchi ilmiy - nazariy tizimdir.

Mamlakatimiz huquqiy, demokratik, erkin bozor iqtisodiyoti asosida rivojlanar ekan insonparvarlik g'oyalari uchun keng yo'l ochib berilmoqda.

Tarbiya jarayonining insonparvarlik darajasi ushbu jarayonda shaxs o'zini to'la namoyon eta olishi, o'zidagi hamma imkoniyatlarni ochib bera olishi, uning erkin fikr yuritish qobiliyati, ijodiy mas'uliyatini ortib borishi uchun shart – sharoit yaratib berishi bilan (belgilanadi) baholanadi.

Insonparvarlik pedagogikasi shaxs va uni rivojlanishiga qaratilgandir. Uning belgilari: ma'lumotlarni egallab olish va ma'lum doiradagi mahorat va ko'nikmalar hosil qilish uchun texnik, jismoniy, aqliy rivojlanishiga diqqatni qaratilishidir. Mustaqil fikrlovchi va harakat qiluvchi shaxsni shakllantirishga qaratilgan kuchlarni to'plash, har qanday hayotiy va o'quv vaziyatlarda asoslangan qarorlarni tanlay olib, qaror qabul qila olishdir. O'quv jarayonini qayta qurish va yo'naltirishga zaruriy tashkiliy sharoitlarni yaratish.

O'quv jarayonini insonparvarlashtirish yondashuvi asosida haqiqiy insoniy munosabatlarni o'rnatish orqali avtoritar pedagogikadan voz kechib borish demakdir. Shaxsga shunday muhit, sharoit yaratish kerakki, u yuqori sifatli bilim, ko'nikma, malaka olsin va ma'naviy – ma'rifiy, tarbiyaviy ishlarga befarq qolmasligi kerak.

Insonparvar pedagogika maktabni o'quvchiga moslashuvi, qulay sharoit, ijodiy muhit yaratib, "psixologik himoya" bilan ta'minlashni talab etadi.

Insonparvarlik maktabi amaliyotini innovatsion faoliyatning aniq uslublarini ishlab chiqishni taqozo etadi. Ular:

1. O'quv -tarbiya jarayonini differentsiyalash;
2. O'quv-tarbiya jarayonlarini har bir shaxs xislat qobiliyatlariga qarab muvofiqlashtirish;
3. Har bir tarbiyalanuvchini uning qiziqishini rivojlantirish uchun kerakli sharoitlarni yaratib berish;
4. Getogen sinf, sinflar va shunga o'xshashlarni tashkil etish;
5. O'quv – tarbiya faoliyatni qulayligi;
6. Psixologik xavfsizlik, o'quvchilarni himoyalash;
7. O'quvchilarning kuchiga va imkoniyatlarga ishonish;
8. O'quvchini qanday bo'lsa, shunday qabul qilish;

9. Ta'lim – tarbiya muvoffaqiyatini ta'minlash;
10. Maktab yo'nalishini maqsadga qarab o'zgartirish;
11. Insonparvarlik ta'limini kuchaytirish.